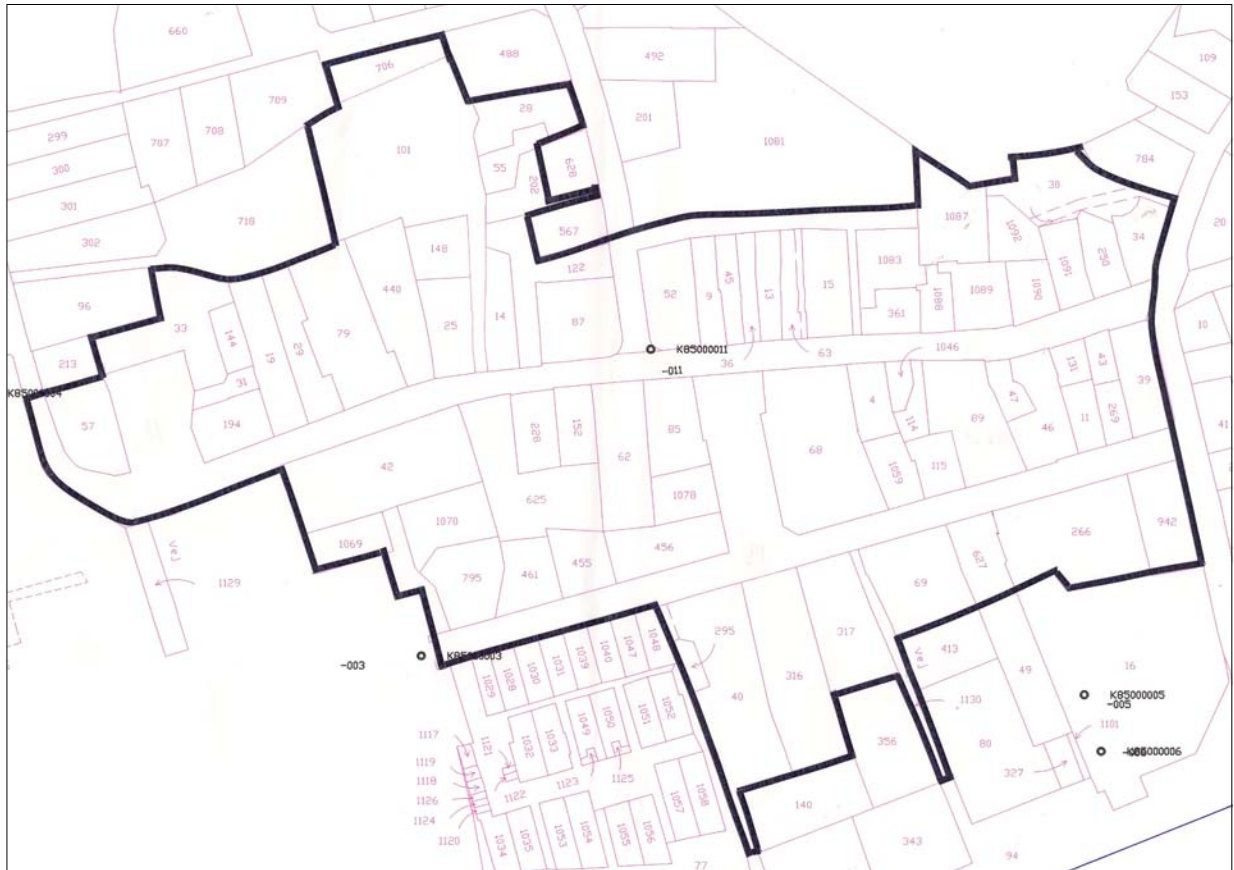

Vejledning til Lokalplan nr. 47 for Hertugbyen i Augustenborg

INDHOLD

Indledning	2
Hertugbyen i 2003	2
Fremtidig bevaring i området	2
Tagform	3
Skorstene	4
Kviste og ovenlys	4
Tagrender og nedløb	5
Facader	5
Udvendige trapper og gelændere	6
Vinduer	6
Udvendige døre og porte	7
Farver i Hertugbyen	8
Tal med din nabo	9
De offentlige rum	10
Hullerne i Hertugbyen	10
Belægninger	11
Gadeinventar	12
Belysning	12
Skiltning	13
Tekniske installationer	13
Bepantning	14
Ordliste	15
Flere oplysninger	20

Vejledningen er udarbejdet af Plan og udvikling, arkitekt maa Inger Ansbjerg, www.ansbjerg.info i samarbejde med Birch og Svenning A/S. www.bosak.suite.dk
Tak til Peter Dragsbo for råd og vejledning.
Layout og foto Inger Ansbjerg.
Tegninger side 14, 17 og 18 er fra Planstyrelsens information om bygningsbevaring.

INDLEDNING

Vejledningen er udarbejdet med det formål at fastholde og sikre de kvaliteter, der er karakteristiske for det eksisterende bymiljø i Augustenborg, samt at åbne mulighed for ny bebyggelse inden for lokalplanområdets afgrænsninger.

Vejledningen knyttes til lokalplan nr. 47 og kommuneplantillæg nr. 25 for Hertugbyen; men kan også bruges på tilsvarende huse i hele kommunen. Vejledningen giver anvisninger på bevaring, restaurering og vedligeholdelse af bygninger og bygningsdele i lokalplanens område.

Vedligeholdelse, reparation, fornyelse, udskiftning eller ombygning, vejledningen rummer en række råd og ”tommelfingerregler” og ikke mindst har den til formål, at gøre alle, der har ansvar for bevaringsværdige bygninger, at de har et hus som kræver specielle løsninger.

HERTUGBYEN I 2003 Bebyggelsen

Indenfor lokalplanområdet præges byen især af bygninger fra 3 forskellige perioder:

- Bebyggelse før 1864
- Bebyggelse mellem 1864 og 1920
- Bebyggelse efter 1920,

bygningerne kan deles op i tre grundtyper:

1. Længehusene
2. Gavlhusene
3. Huse i historicistisk eller ”villastil”. Husene er fra 1864-1920

Fremtidig bevaring i byen

Augustenborg har med sine gader og bygninger særlige kendetegn og en speciel atmosfære. Byens gader og bygninger med den ældre arkitektur gør byens historie nærværende og giver byens borgere og turister umiddelbare oplevelser af historien.

Det er derfor af meget stor betydning for Augustenborg at fastholde, sikre eller forbedre de kvaliteter, der er karakteristiske for det eksisterende bymiljø, ligesom der skal gøres en indsats for at forbedre de bygninger, som er skæmmet af ombygninger, hvor der ikke er taget tilstrækkeligt hensyn til de arkitektoniske og kulturhistoriske traditioner, og de værdier som bygningerne repræsenterer.

Ved ombygning, istandsættelse eller vedligeholdelse af husene, f.eks. maling, udskiftning af tag eller vinduer, er det derfor vigtigt, at have husets særpræg og kvaliteter for øje. Selv små ændringer som nyt farvevalg, ændret overfladestruktur og udskiftning af døre og vinduer påvirker og kan forringe såvel husets karakter, sammenhængen med nabohuset, som miljøet i byen.

For alle bygninger gælder det, at helheden i facaden, bygningskroppen og bygningens oprindelige karakter skal bevares. Facader, der er ændret i forhold til det oprindelige, skal føres tilbage til den oprindelige stil ved den næste ombygning af facaden. Vejledningen udpeger de væsentligste husformer og hvad der især skal tages hensyn til i forbindelse med eventuelle ombygninger, istandsættelser og vedligeholdelser af bygninger indenfor lokalplanområdet, se lokalplanens kortbilag 1.

Stor bygningsdybde giver store tagflader, her sadeltag med valm

Tagform

Tagform og tagbeklædning er meget vigtig for en bygnings helhedsindtryk. Tagformen på de ældre huse vil som regel være enten 45° sadeltag eller et manzardtag med tagbeklædning af tegltagsten. Bygninger fra perioden 1890-1910 er ofte bygget med lavere taghældning, og ofte beklædt med naturskifer. Ud- og småhusene ofte dækket med pap eller zink. I perioden 1910-14 blev 45 graders tage med bæverhale tagsten populære. For at bevare en bygnings arkitektoniske udtryk skal den oprindelige tagform altid bevares, herunder også de eksisterende opskalkninger ved tagfoden, som giver taget et let svaj.

Det er meget uheldigt at udføre et tag med udhæng, hvis ikke huset oprindeligt er bygget med udhæng, ligesom en inddækning af en hovedge-

Uanset stil har tagform tagdækning stor betydning

Før

Efter

Nyt tag med ovenlys

sims ikke må ske, da overgangen mellem mur og tag spiller en stor rolle for husets arkitektur.

Skal man have skiftet tagbeklædningen på sit hus, skal man vælge det samme tagmateriale, som huset havde ved opførelsen (tegl, skifer, zink, tagpap).

Andre materialer som bølgeeternit, stålplader eller betontagsten virker fremmede på en ældre bygning, og det arkitektoniske udtryk vil blive forringet markant. Ligeledes ældes disse materialer meget forskelligt fra tegl, og vil ikke få den samme patina som de oprindelige materialer.

Tagbeklædninger på bygninger i gårdrum skal tilpasses gårdrummet og den omkringliggende bebyggelse.

Skorstene

Skorstenspiber udgør en del af bygningen. Især på ældre bygninger er skorstene en naturlig og traditionel øvre afslutning på et hus.

Skorstenspiber på fredede og bevaringsværdige bygninger, samt øvrige eksisterende skorstene skal altid bevares og vedligeholdes i deres oprindelige stil.

Ved udførelse af nye skorstene skal de altid placeres i rygningen og være murede med de traditionelle detaljer som sokkel, skaft, bånd og gesims og med den samme overfladebehandling som facaderne.

Kviste og ovenlys

Oprindelige kviste, herunder frontespicer skal bevares og vedligeholdes i overensstemmelse med den oprindelige stil, både mod gaden og mod gården. Ved valg af materialer til kviste skal der tages hensyn til husets karakter og de øvrige materialer.

Kvistenes beklædning på siderne (flunkerne) skal være udført af et materiale, således at de fremstår glatte, ligesom siderne skal fremstå slanke med de oprindelige proportioner. Gesimser og andre detaljer skal bevares.

Bygningsfremspring ved frontespice

Uerstattelig trætagrende

Ved valg af nye vinduer til kviste, skal de tilpasses og være i overensstemmelse med husets øvrige vinduer. Ønsket om at udnyttet bygningernes tagetage kan kræve, at der skal mere lys ind på loftet; men en rigtig indretning og anvendelse, hvor rummene placeres så de udnytter de eksisterende vinduer i f.eks. frontespice og gavle skaber ofte de bedste løsninger.

Ovenlys i tage på fredede og bevaringsværdige bygninger, bortset fra de oprindelige støbejernstagvinduer, skal undgås. Hvis ovenlys ikke kan undgås, må der ikke isættes store ovenlys. I stedet kan det anbefales at isætte et mindre ovenlys, som f.eks. Velux type GVO, der er udviklet specielt til fredede og bevaringsværdige bygninger af Velux og Fredningsstyrelsen.

Ovenlys i tage må aldrig blive for store. To små vinduer med mellemrum er ofte bedre end ét stort.

Tagrender og nedløb

Tagrender og nedløb skal altid udføres i enten zink eller kobber, afhængig af bygningens oprindelige karakter, og med den samme detaljering som de eksisterende tagrender og nedløb.

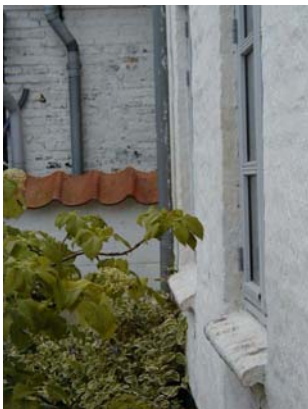
Tagrender af plast eller af et andet materiale må ikke anvendes, idet de vil virke fremmede på ældre huse, ligesom det ofte vil være svært at tilpasse dem til bygningsfremspring etc.

Facader

Facader skal bevares og vedligeholdes i deres oprindelige stil. Ved eventuelle ombygninger eller istandsættelser af facader skal der tages udgangspunkt i husets oprindelige udformning. En bygningstegning fra husets opførelse eller gamle billeder vil som regel være en stor hjælp.

Facadernes eksisterende overflader skal bevares. Hvis en bygning oprindelig har været pudset, kalket eller malet, skal den vedligeholdes i samme stil som det oprindelige, og fremstår en bygning med blank mur, må den ikke pudses eller males, uden at der foreligger væsentlige argumenter herfor.¹

¹ En omfugning hvert 10. år er billigere end ny maling hvert 2. år.

Oprindelige sålbænke med drypnåse

Murede sålbænke, stik over døre og vinduer og andre facadeudsmykninger skal bevares. De er med til at give husene deres tidstypiske præg og karakter, ligesom de er med til gøre husenes facader mere oplevelsesrige.

Vedligeholdelse af facaderne med kalk eller med diffusionsåbne malingstyper skal ske med de farver, som der er tradition for i Augustenborg. Se lokalplanens bestemmelser.

De eksisterende sokler skal bevares med udformning, fremspring og farve (ofte sort tjære), som de oprindelige sokler.

Udvendige trapper og gelændere

Udvendige trapper og gelændere er typisk udført i granit og smedejern. Ved fredede og bevaringsværdige huse skal de bevares og vedligeholdes som de oprindelige trapper og gelændere.

Er det nødvendigt at fjerne en original trappe og et gelænder, skal en tilsvarende ny trappe udføres i granit og et nyt gelænder skal udføres i smedejern.

Fint genskabt facade efter butiksnedlæggelse

Vinduer

Vinduerne i en bygning er blandt de bygningsdele, der betyder mest for bygningens arkitektur og for facadens samlede udseende.

Valget af materiale, størrelse og udformning af vinduerne er oprindeligt fastlagt i en nøje sammenhæng med resten af husets facade og de øvrige bygningsdele. Alle de vigtige bygningsdele udtrykker en valgt stil og arkitektur, som er mere eller mindre repræsentativ for den tid, hvor bygningen blev opført.

Husenes oprindelige vinduer skal så vidt muligt bevares ved en nænsom istandsættelse. Er det ikke muligt, og en udskiftning skønnes at være nødvendig, skal vinduernes oprindelige opdelinger genskabes, idet vinduernes bidrag til facadernes helhed er følsom over for selv små ændringer.

De oprindelige vinduer er som oftest inddelt med flere mindre vinduesrammer, som generelt alle har været sidehængte og oplukkelige. Rammerne er ofte yderligere opdelt med, tynde profilerede spro-

ser. Ved en eventuel udskiftning af de oprindelige vinduer til nye, er det vigtigt, at de tynde profilerede sprosser genskabes. Det kan ikke lade sig gøre med rammer med sprosser og termoglas, hvorfor vinduerne skal udføres med koblede rammer med enkeltglas eller med forsatsruder ligeledes med enkeltglas.

Der må ikke isættes tonet eller buet glas, hverken i eksisterende vinduer eller nye vinduer.²

Vinduer mod gaden eller vinduer i gavle, som er fuldt synlige fra gaden, må ikke blændes.

Vinduerne skal være udført i træ og skal være malet med dækkende maling i farve³ afstemt efter husets oprindelige arkitektur og i overensstemmelse med traditionerne i Augustenborg. Skal de eksisterende vinduer nymales, skal det ske med farver, som der er tradition for i Augustenborg.

Udvendige døre og porte

Udvendige døre og porte er ligesom vinduerne en meget vigtig del af husets arkitektur og facadens samlede udseende.

De gamle oprindelige døre og porte er som oftest meget smukke med en rig detaljering. De fortæller om huset og dets beboere. En smuk og velholdt dør ”signalerer”, at der også inden døre er pænt og velholdt. Som ved vinduerne skal husenes oprindelige udvendige døre og porte så vidt muligt bevares ved en nænsom istandsættelse. Er det ikke muligt, og en udskiftning skønnes at være nødvendig, skal de nye udvendige døre og porte genskabes med samme profilering og udsmykning som de oprindelige døre og porte.

Eventuel udskiftning af yderdøre i ”parcelhusstil” vil være til stor skade for et ældre hus. Udvendige døre og porte skal være udført i træ og skal være lakeret eller malet med dækkende maling afhængig af den oprindelige dørs og ports udseende. Lige-

² I enkelte huse, f.eks. Storegade 11 er buede ruder dog et oprindeligt træk, en mode der herskede omkring 1864.

³ Vinduerne i de gamle hertughuse har oftest været malet hvide, der er også eksempler på farver på karmtræet. Det er f.eks. cremefarvede vinduesrammer og brunt karmtræ, eller hvide vinduer med mørkgrønt karmtræ. Ældre vinduer fra tiden 1700-1850 har ofte været ensfarvede, mens vinduer fra perioden 1850-1910 ofte havde mørke poster og lyse rammer/sprosser.

som ved vinduerne skal farverne være i overensstemmelse med traditionerne i Augustenborg.

Farver i Hertugbyen

Valg af farver har altid kunnet fremkalde diskussioner, ord som frisk, moderne og ”nyt” kommer ofte frem i begrundelsen for at vælge en anden farve end den oprindelige. Ja, det kan være som at få et nyt hus. For alle bygninger er farven på bygningsdelene meget vigtig for bygningens fremtræden. Farvevalg og overfladebehandling har været forskellig fra egn til egn og fra tid til tid.

Et enkelt hus med en speciel farve skaber uro i bybilledet

De hvidkalkede facader ”samler” de mange tilbygninger

Der har igennem tiderne været forskellige modepåvirkninger, f.eks. har den gule farve fra Skagen gennem mange år floreret i andre dele af landet. Flere steder i Sønderjylland har det været brugt at bruge kalk indfarvet med jernvitriol på dele af bygningen, f.eks. søjler og gesimser. Et enkelt hus i gaden, der får en ny farve påvirker hele gadebilledet, derfor at farven vigtig ikke blot for det enkelte hus; men for hele gaden, ja for bybilledet.

Med byggeriet af gavlhusene opstår større forskellighed i facaderne, nogle har overført den oprindelige hvidkalkede facade, og andre står med blank mur, pudsede bånd og gesimser. Det bedste råd er, at holde facaden som den oprindeligt er opført, ikke blot for at bevare den oprindelige fremtræden; men fordi husene ofte er smukkeste som de er tænkt og opført. Blandt de større huse fra omkring 1900 og frem er facaderne mangeartede, her gælder den samme tommelfingerregel, de er smukkeste som de tænkt og opført. Blandt de pudsede huse fra denne periode ses enkelte med opsigtsvækkende farver. En god regel for farvevalg er: Vælg en farve der ikke er dominerende og derfor ”stjæler” gadebilledet.

Tal med din nabo!

Intet hus i Hertugbyen står alene og bebyggelsen er tæt, derfor er det vigtigt hvordan husene ser ud i forhold til naboes og i den større sammenhæng.

Storegades krumning bevirker at mange facader er synlige samtidig, derfor skal husejerne vise ansvar for sammenhængen, når der vælges farver.

For ejeren af huset er farver ”en privatsag”, for naboen kan en forkert farve betyde, at sammenhængen med nabohuset er dårlig. For byrådet er farvevalget på husene i Hertugbyen vigtigt, fordi byrådet skal varetage ansvaret for helheden og de overordnede interesser for byen.

Hovedregler for valg af farver

Hertughusene, alle bygninger fra før 1864 skal kalkes hvide, have sorte tjærede sokler og tage af røde tegl.

Bygninger fra perioden 1864-1920 skal:

- Hvis de oprindelig har stået med blank mur fortsat have denne overflade.
- Hvis de er pudset eller har lignende overflade skal de kalkes hvide, hvis de indgår i tæt sammenhæng med de oprindelige hertughuse.
- Hvis de er pudsede og står med en farve betragtes en farveændring som en ændring i facaden og skal derfor godkendes af byrådet.

Bygninger fra perioden efter 1920 skal:

- Hvis de oprindelig har stået med blank mur fortsat have denne overflade.
- Hvis de har pudset eller lignende overflade skal de kalkes hvide, hvis de indgår i tæt sammenhæng med de oprindelige hertughuse.
- Hvis de er pudsede og står med en farve betragtes en farveændring som en ændring i facaden og skal derfor godkendes af byrådet.

*Gadeforløb i Storegade
Piksten, gule tegl og brosten*

De offentlige rum

De offentlige investeringer i byens offentlige rum, gader, pladser, belysning, gadeinventar osv. tilskynder ofte private boligejere til investeringer i deres huse og ikke mindst til at gøre byområdet til et mere attraktivt boligområde, får huspriserne til at stige og får flere til at ønske sig at bosætte sig i byområdet.

Ønsket om at genskabe det historiske byområde - Hertugbyen - stiller store krav til kommunen og de elementer i byen som kommunen er ansvarlig for. De væsentlige og meget synlige er:

- Byrummenes udformning og indbyrdes sammenhæng.
- Belægninger på veje, pladser og fortov.
- Gadeinventar.
- Beplantning .
- Belysning.
- Skiltning.
- Tekniske installationer.

Endvidere har trafikafviklingen og belastningen betydning for oplevelsen af byens rum, og især de historiske byrum er meget påvirket af den øgede trafikbelastning, hastighed og støj.

Hullerne i Hertugbyen

Der er i Hertugbyen skabt plads til parkering ved at fjerne huse ned. Den plads, der har været nødvendig for at løse parkeringsbehovet, er ikke som i så mange andre byer dannet ved at udnytte eksisterende pladser. Det har flere uheldige virkninger:

- Facadelinjen er brudt.
- Bagsiden på bygningerne bliver synlig.
- Gennemkørsel mellem Storegade og Slotsallé.

Det samlede behov for parkeringspladser skal undersøges.

Der skal udarbejdes en samlet løsning, der visuelt kan genskabe facadelinjen; det kan f.eks. være fast mur eller en stram beplantning.

Især ved parkeringspladsen mellem Storegade og Slotsallé ved turistkontoret er problemstillingen med de synlige bagsider af husene meget påtrængende. Det er vanskeligt at vedligeholde en ”dobbeltfacade” og umuligt at opretholde det private haverum/opholdsareal, som de fleste ønsker ved deres hus. Denne problemstilling skal løst ved de tilfældige pladسدannelser, der er opstået i byen.

Der et to ”huller” i husrækken langs Storegade som kan bebygges:

Matr. nr. 625 og 89. Begge grunde er udpeget på lokalplanens kortbilag nr. 3.

Belægninger

Oprindeligt har Storegade haft et ”promenadefortov” der var bredt på den nordlige side af gaden, på solsiden. Promenaden er et godt alternativ til storbyens gågade og passer fortsat til dimensionerne i Augustenborg.

Vejbredden er forøget gennem tiderne og med den øgede trafik. Trafiktallet er imidlertid ikke større i Augustenborg end at den oprindelige smalle vejbredder stadig kan opfylde behovet og samtidig nedbringe hastigheden på en naturlig måde.

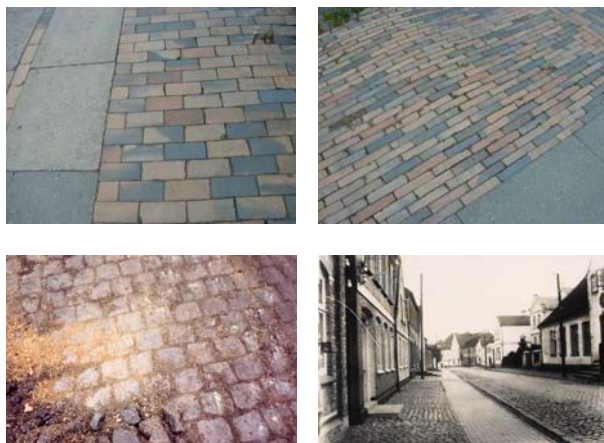
Ind i vor tid har Slotsallé stået uden asfalt og med fortov afgrænset fra vejen af de store lindetræer. Sanatoriet er nu erstattet af byggeriet Fjordparken, og på den nordlige side er de store grunde på Storegade udstykket og har muliggjort byggeri af parcelhuse. Alléen er blevet moderne. Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at det stramme centralperspektiv ned gennem alléen ikke kan genskabes. Der har oprindeligt været enten fast mur og stram hækbepantning omkring de store haver. Der skal arbejdes med at genskabe de stramme linjer i gadeforløbet.

De gamle brosten lige under overfladen i Storegade

Slotsallé 1925

Reparationer og moderniseringer har faret hårdt frem mod den oprindelige belægning, og heller ikke de gule hårdbrændte klinker, der blev lagt for at gøre det lettere at færdes med barnevogne mm. har været tilstrækkelig modernisering.

Fordelen ved de oprindelige natursten er, at de kan genbruges uden at de kommer til at se grimme og slidte ud, en egenskab som betonfliserne ikke ejer.

Der skal i fremtiden søges skabt gadeforløb, der genopretter de oprindelige forløb og dimensioner, samt ske et valg af belægninger der spiller op til de historiske bygninger og samtidig opfylder kravene om tilgængelighed.

Gadeinventar

Gadeinventaret fremstår tilfældigt og usammenhængende i byrummet. Meget kan opnås hvis der lægges en linje for det inventar, der skal opstilles i byen i fremtiden.

Ved valget skal der lægges vægt på at vælge en inventarserie der har et klassisk formsprog der spiller sammen med intentionerne om at genoprette den historiske by. Det er en fordel, hvis der kan vælges en serie, der kan opstilles i hele byområdet og gerne anvendes i hele kommunen, således at det i fremtiden vil blive en del af kommunens "identitet" og skabe mulighed for genkendelighed.

Inventaret bør samtidig opfylde krav om:

Hærværkssikring.

Lave drift- og vedligeholdelses omkostninger.

Let at arbejde med (f.eks. affaldstømning og skiftning af dele).

Alsidig brugbarhed.

Tilgængelighed.

Der er kommet mange nye regler, der har til formål at sikre og øge hensynet til miljøet eller lette arbejdet med f.eks. postomdeling og afhentning af skrald. Reglerne er ikke fulgt op af en tilsvarende visuel harmoni. Postkasser uden på bevaringsværdige huse, skraldestativer frit stående på offentlige områder eller i indgangen til husene, antenner osv. repræsenterer i stort antal visuel forurening og er medvirkende til at oplevelsen af smukke byer og bygninger forringes.

Belysning

Der er gennem tiderne opsat forskellige lysarmaturer i byrummet. Belysningen er en stor del af byoplevelsen, den skaber og afgrænser rummene i den mørke del af døgnet. Belysningen skal være et element, der understøtter den "historiske by" og den samlede oplevelse af byen. Der skal som minimum anvendes samme armaturer i de sammenhængende gadeforløb.

Der er nu udviklet belysning, der er meget strøm-besparende, nye lyskilder og lampetyper der gør det muligt at afskrive en investering i belysning over 3-5 år via strømbesparelse. Dette gør, at en investering i ny belysning bliver overkommelig og fornuftig.

Følgende krav bør stilles til ny belysning:

- Hærværkssikring.
- Lave drifts- og vedligeholdelsesomkostninger.
- Let at arbejde med (skiftning af dele).
- Leverancesikkerhed.
- Alsidig brugbarhed, den samme lampetype skal kunne monteres højt, lavt, og på væg.
- Overflødig gøre privat belysning på bygningerne.

Skiltning

Den offentlige skiltning fremstår på nuværende tidspunkt som "lag på lag" opstillinger og er et meget dårligt eksempel for den private skiltning i byområdet.

Der skal ske en ændring der kan sikre:

- Informationer.
- Overskuelighed.
- Synlighed.

Opsætning af skilte skal altid omfatte iagttagelse af harmoni med omgivelserne og den øvrige skiltning. Skilte, som ikke længere har en oplysningsværdi, skal nedtages.

Installationer

Der er en tendens til, at vi accepterer opstilling af tekniske installationer hvor som helst og uanset hvor meget de skæmmet omgivelserne, hvis de er

en ”nødvendighed” for vores kommunikation eller forsyning. Det betyder, at forsyningselskaberne har haft uhindret adgang til opstilling af skabe, trækning af kabler osv. også i de historiske byrum.

I takt med at beboerne selv har skullet sørge for modtagelse af signaler mm. er der kommet antenner og paraboler til i bybilledet. Ingen af disse installationer er smukke og der skal arbejdes for at antallet minimeres og/eller opsættes med hensyntagen til omgivelserne:

- Der må ikke opsættes paraboler eller antenner på facader eller tage synligt fra offentlig vej, sti eller plads. Forsyningen skal tilbydes kabelført.
- Kabelføringer på facaden skal så vidt muligt undgås. Er det ikke muligt, skal det ske så lidt synligt og så skånsomt som muligt og i respekt for facaden.
- Elskabe, telefonskabe og lignende skal placeres så skånsomt som muligt i forhold til facader og i respekt for disse. F.eks. skal skabene ikke stå ved siden af en hovedindgang.

Ventilationsanlæg, kompressorer, rør til afkast og aftræk må ikke opsættes på bygninger, så det virker skæmmende. Placering af sådanne anlæg skal altid godkendes.

Bageryden 1 med espalieret vin

Beplantning

Hertugbyen har været kendetegnet ved store haver, hvoraf mange er forsvundet ved udstykning og efterfølgende byggeri. Byen har haft store nyttehaver og mange abildgårde. Mange af husene har haft espalier op ad deres facader og der har været træer i gaderne.

- Byen har været grøn

De fleste af disse beplantninger er forsvundet for at gøre det lettere at holde bygningerne. Hvis beplantningerne skal genopstå, skal det ske i harmoni med de historiske bygninger og kunne medvirke til at genskabe den historiske by.

Ordliste

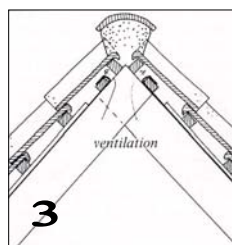
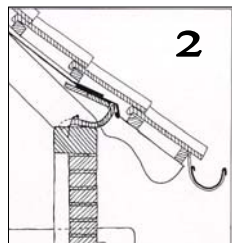
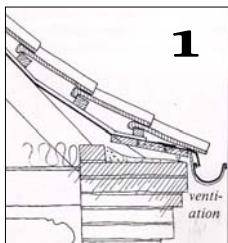
Længehuset, er i Hertugbyen de huse som har langsiden placeret langs gaden. Længehuset har ofte været beboet af flere generationer, (bestået af flere boliger) men uden at dette kan ses som skel i bygningen udefra. Længehuset er typisk symmetrisk opbygget omkring et frontespiece. Længehusene i Hertugbyen har ofte en meget stor bygningsdybde. De fleste længehuse har oprindeligt haft lader og stalde bag hovedhuset og ofte store have- og gårdanlæg.

Gavlhuset, er i Hertugbyen de huse som er orienteret med gavlen mod gaden. Gavlhusene er ofte mindre end længehusene. Oprindeligt er de fleste af husene bygget til håndværkere eller handlende og har rummet både værksted/butik og bolig, ofte til to generationer fordelt på to etager. Mange gavlhuse er senere tilføjet endnu en etage, så de nu fremstår med to etager og en udnyttet tagetage.

Huse fra perioden 1864-1920 er oftest fritliggende villaer med en større bygningsvolumen og større etagehøjde. I denne periode brydes facadelinjen og forhaverne opstår. Kendetegne for den "nye villastil" er brugen af gavlkviste, bygningsfremspring og verandaer. De arkitektoniske detaljer er frem til ca. 1910 hentet fra de historiske stilarter: Nyrenæssance, f.eks. Storegade 43, nybarok, f.eks. Storegade 10, eller schweizerstil, f.eks. Storegade 14 og Bageryden 4. Omkring 1900 bryder den nye stil, art nouveau eller jugendstil frem, her er en enlig repræsentant, Storegade 32. Efter 1910 vender man tilbage til en stil præget af regionale traditioner, "hjemstavsstilen" (jf. dansk "Bedre Byggeskik")

ManzarDTVag, i baggrunden sadeltag

Her har skorstenene også tag

Frontespice og ovenlys på et af de små
Længehuse, gesimsen er sandsynligvis
forsvundet i en af de utallige ombygninger

Tagform

Saddeltag, symmetriske tagflader fra tagryggen, i hertugbyen ofte med en taghældning på 45 grader.

ManzarDTVag, tagfladen brydes med to hældninger, den nederste del af taget kan være næsten lodret, for at give en bedre udnyttelse af tagrummet.

Opskalkninger ved **tagfoden** (fig. 1)
Inddækning af en **hovedgesims** (fig. 1)

Tag med **udhæng**, (fig. 2)

Rygningen, rygningsten på tegltage på de bevaringsværdige og fredede bygninger skal rygningstenene lægges i mørtel. (fig. 3)

Skorsten, på flere af de bevaringsværdige bygninger i Hertugbyen er skorstenene taget ned i forbindelse med tagomlægninger eller fordi de har været nedslidte. Det er en stor fejl fordi skorstenen er en meget vigtig del af husenes profil og udseende. Skorsten kan hvis de ikke bruges til deres oprindelige formål meget fint bruges til udluftning fra bad, emhætte og lignende.

Fra oven benævnes skorstenens dele som:
Gesims.
Bånd.
Skaft.
Sokkel.

Kviste og ovenlys

Frontespice, de gamle hertughuse havde oprindelige en frontispice midt på bygningens langside, størrelsen af frontispicen er afhængig af husets længde og højde; men altid smukt afstemte proportioner.

Gesims, afslutter muren op mod taget. Ofte er det sådan at jo større hus og velstand jo mere detaljeret er gesimsen.

*I forgrunden berappet og kalket mur
Og i baggrunden blank mur*

Facader

Mange af de bevaringsværdige bygninger i Hertugbyen har kalkede facader mod gaden og blank mur på bagsiden. Ukalkede flader på bygningerne viser mange steder forfald og de kan med fordel gives en behandling med mørtel:

Der skelnes mellem flere forskellige former for mørtelarbejder:

Pudsning
Svumning
Vandskuring
Berapning
Filtning

Alle disse former dækker over forskellige overfladebehandlinger der alle egner sig til en efterfølgende kalkning.

Kalkmørtel er et af de ældste byggematerialer, det er holdbart, billigt og bruges både til opmuring, fugning og pudsning af murværk, det er en stor misforståelse at der skal tilsættes cement. Kalkmørtel blandes i forholdet 1:3 (én del kalkmørtel og tre dele sand og erfaringer viser at der kan opnås de bedste resultater og at det er muligt at få en tilstrækkelig stærk og sej mørtel, der kan anvendes uden at der dannes revner.

Kalket eller malet, de mest karakteristiske bygninger i Hertugbyen er kalket hvide, der skal fortsat anvendes kalk på facaderne.

Sålbænk, er en bygningsdel under vinduerne, der får vandet til at dryppe ned på jorden uden at løbe ned ad muren.

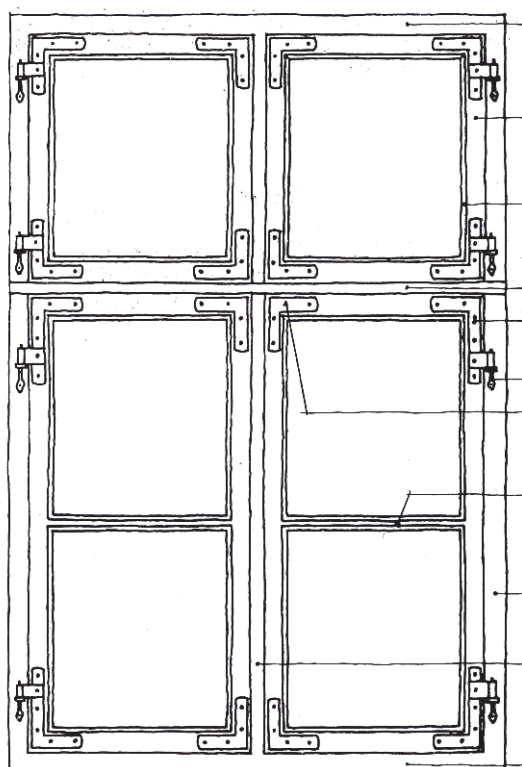
Facadeudsmykninger, Det har været et udtryk for mode og ”skiltning” med velstand når facaderne er forsynet med facadespring

Sokkel, er den bygningsdel der bærer huset, i Hertugbyen er den oftest tjæret sort og står i skarp kontrast til det hvidkalkede murværk. De gamle huse har såkaldte syldsten som sokkel, granit der enten står rå eller er groft tilhugget.

Facadeudsmykning som bånd og gesims

Vinduer og døre

Vinduesrammer (overkarm)
Sidehængte
Rammestykke

Kitfals

Tværpost
Hjørnebåndshængsel

Rumpestabel
Hjørnebånd

Sprosser.

Sidekarm

Lodpost

Underkarm

Koblede rammer med enkeltglas og forsatsruder ligeledes med enkelt glas er en effektiv måde af forbedre isoleringen af vinduer i gamle huse. Den ideelle afstand mellem glaslagene i vinduer er 28 mm. og ved denne afstand opnås en bedre isolering end termoruder. Samtidige har de koblede rammer den fordel, at de oprindelige dimensioner i vinduet kan bevares.

Dækkende maling, er den oprindelige overfladebehandling af vinduer i gamle huse.

Stik, over vinduer, døre og portåbninger har gamle huse murede stik, der "bærer" muren ovenfor. I moderne byggeri ilægges en hel betonbjælke eller lignende, som får bygningen til at se helt anderledes ud. Det er vigtigt at opretholde de gamle byggetraditioner i gamle bygninger og ikke forfalde til hurtige løsninger og ændrer bygningens udtryk.

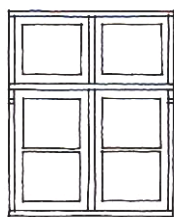
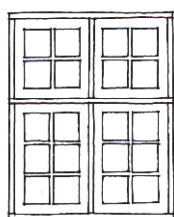
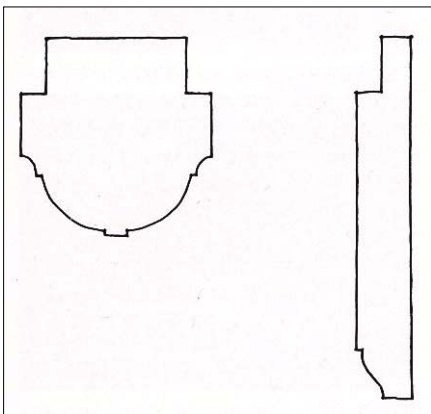

Døre

De gamle døre i Augustenborg er ofte meget flotte og dekorerede. Døren har været et af de signaler beboerne af husene kunne bruge til at fortælle om velstand og "et ordentligt hjem". Dørene er fortsat en vigtig del af bygningen og gamle døre bør repa-

Postvæsnet flyttede døren væk fra Storegade, etablerede rampe og selvåbnende glassdør mod parkeringspladsen. Ikke alle handicapvenlige tiltag er gennemtænkte i forhold til gamle bygninger.

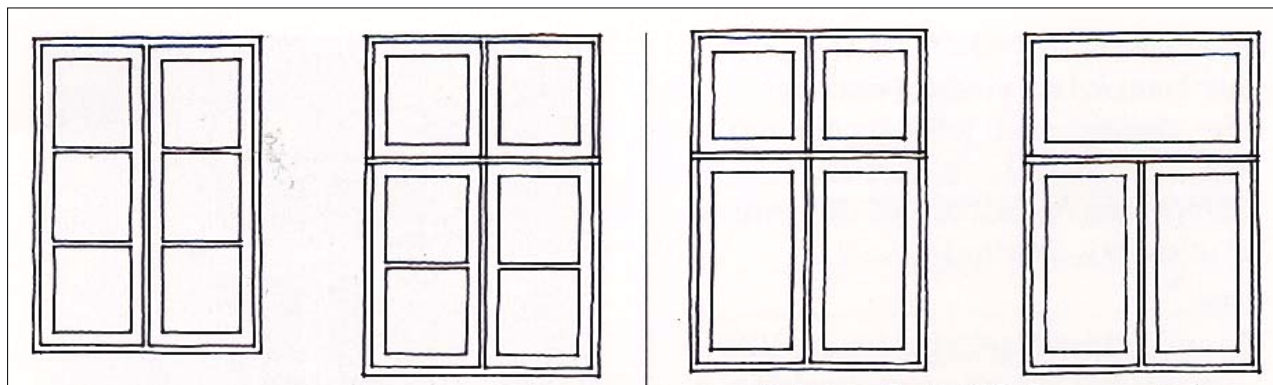
res og restaureres. Bygningerne forandres totalt ved isætning af en dør af ny model. Det er også vigtigt at de gamle huse bevarer deres hoveddør mod gaden

Porte, der er ikke mange fast porte tilbage i Hertugbyen, mange steder har den åbne slip mellem husene erstattet dem, og de kan kun spores ved, at der mange steder fortsat sidder rester af hængslerne i murværket.

Profilering og udsmykning, af træværk i døre og vinduer har skiftet gennem årene, her ses en profil af en lodpost fra ca. 1725. Gennem tiden er profileringen blevet simplere og simplere og de ældste døre og vinduer kendes på den rige profilering.

De ældste vinduer i hertugbyen er der stadig blysprosser, f.eks. Slotsallé 10 og på enkelte vinduer på husenes bagsider ses dette også. Ellers blev de erstattet af træsprosser og profilerne er kendetegnet ved en stilperiode, (rokkokko, barok og klassicisme.)

Mange vinduer må formodes at være moderniseret fra korspostvinduer (tv.) med små ruder til en klassicistisk model. (th) her er profileringen opretholdt.

*Torrammet vindue med
trerudede rammer*

*Korspostvindue med enrudede
overrammer og torudede under-
rammer*

Flagvindue

*Korspostvindue med
uopdelte rammer
"Berlinervindue"*

Flere oplysninger

Der er lettilgængelige oplysninger og vejledninger om alt vedrørende gamle huse, reparationer og vedligeholdelse:

Raadvad Centret

www.raadvad.dk

Bygningssynets rådgivning,
telefonrådgivning mandag 13.00 – 16.00
telefon 45560109

Bygningskulturelt Råd

Borgergade 111

Postboks 9065, 1022 København K

Tlf: 33 33 99 10, Fax: 33 33 99 17

info@bygningskultureltraad.dk

Henvendelser om fredede bygninger:

Kulturarvsstyrelsen

Slotsholmsgade 1

1216 København K

Telefon 72 26 51 00

Fax 72 26 51 01

www.kuas.dk